

POSTANOWIENIE

10 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka

na posiedzeniu niejawnym 10 maja 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa A.D.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek żądania sędziego Sądu Najwyższego X.X.
wyłączenia od rozpoznania skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z 13 października 2022 r., I ACa 924/21,

odmawia wyłączenia SSN X.X. od rozpoznania sprawy.

k.w.

UZASADNIENIE

1. W Izbie Cywilnej prowadzone jest pod sygnaturą I CSK 1279/23 postępowanie wszczęte na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 13 października 2022 r. wydanego w sprawie z powództwa A.D. o zapłatę. W sprawie tej do wydania orzeczenia w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania został wyznaczony Sędzia Sądu Najwyższego X.X.

2. W piśmie z 26 marca 2024 r., zatytułowanym „Zawiadomienie”, złożonym na podstawie art. 51 k.p.c., Sędzia Sądu Najwyższego X.X. podał, że w jego ocenie zachodzą okoliczności uzasadniające wyłączenie go od orzekania w sprawie. Wskazał, że podstawę sporu stanowi umowa kredytu – przewidująca waloryzację świadczeń umownych przy zastosowaniu miernika w postaci kursu franka szwajcarskiego – którą powód jako konsument zawarł z pozwanym.

Sędzia X.X. wyjaśnił również, że w 2005 r. wraz z żoną zawarł umowę podobnego rodzaju z innym bankiem na okres 20 lat. Następnie, w lipcu 2022 r., po podjęciu – na zaproszenie kontrahenta – negocjacji w tym przedmiocie zawarł on ze wspomnianym bankiem aneks do umowy, przewidujący nowe zasady spłaty. Zgodnie z postanowieniami tego aneksu Sędzia będzie spłacał pozostałą część udzielonej mu pożyczki hipotecznej do października 2025 r. Ponadto aneks do wskazanej umowy opiera się na podawanym – zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie – w wątpliwość założeniu, że zawarta z pożyczkodawcą umowa nie była dotknięta sankcją nieważności, pomimo zawarcia w niej postanowień o charakterze abuzywnym.

W ocenie Sędziego X.X. powyższa okoliczność powoduje, że jego udział w postępowaniu może stwarzać w odbiorze zewnętrznym uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w rozpoznaniu sprawy. Wywiódł przy tym, że orzeczenia Sądu Najwyższego, nawet w jednostkowych sprawach prowadzonych z udziałem banku innego niż ten, z którego usług skorzystał w 2005 r., wpływają w istotny sposób na praktykę stosowania prawa. Tym samym orzeczenie wydane ewentualnie z jego udziałem może wpływać na ocenę jego obecnej i przyszłej sytuacji prawnej. Sędzia X.X. podkreślił duże zainteresowanie społeczne sprawami dotyczącymi tzw. kredytów walutowych oraz okoliczność, że w badaniu żądania wyłączenia nie powinno mieć rozstrzygającego znaczenia to, czy zachodzi rzeczywista obawa, iż sędzia kierować się będzie przy ocenie sprawy względami pozamerytorycznymi, lecz obiektywna możliwość jej powstania, oraz że rozstrzygające znaczenie powinien mieć punkt widzenia strony postępowania. Tymczasem w okolicznościach niniejszej sprawy nie da się zanegować, że sędzia mógłby przekładać ocenę własnej sytuacji prawnej, w tym przysługujących mu

roszczeń, sformułowaną pod kątem porozumienia z bankiem, na kierunek rozstrzygnięcia powierzonej mu do rozpoznania sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

3. W niniejszej sprawie nie wystąpiły okoliczności tego rodzaju, że mogłyby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności Sędziego Sądu Najwyższego X.X. i stanowić podstawę do wyłączenia go od rozpoznania sprawy.

Bezstronność sędziego stanowi jedną z fundamentalnych wartości mających charakteryzować sądowe rozstrzyganie sporów. Nakłada ona obowiązek określonego sposobu postępowania sędziego przy rozpoznawaniu spraw, wolnego od stronniczości, uprzedzeń, nieuzasadnionej niechęci, jak również uczuć przychylnych. Bezstronność jest synonimem obiektywizmu i neutralności wobec stron, a także niekierowania się przy rozstrzyganiu sprawy względami, które miałyby charakter inny niż merytoryczny. Przy ocenie, czy określona okoliczność może wywoływać wątpliwość co do bezstronności sędziego, trzeba uwzględnić nie tylko punkt widzenia strony, lecz także to, czy powołana okoliczność może powodować taką wątpliwość z perspektywy obiektywnie i racjonalnie działającego obserwatora, a zatem, czy chodzi o wątpliwość uzasadnioną (zob. postanowienie SN z 17 września 2021 r., II CO 68/21 i powołane tam orzeczenia). Z bezstronnością sędziego jako warunkiem niezbędnym do prawidłowego orzekania związana jest instytucja wyłączenia sędziego. Należy przy tym podkreślić, że wyłączenie sędziego służy nie tylko zabezpieczeniu bezstronnego osądu w konkretnej sprawie, lecz zapewnieniu, aby osąd ten prezentował się jako bezstronny w ocenie opinii publicznej, co służy budowaniu zaufania społeczeństwa do wymiaru sprawiedliwości (zob. wyroki TK z 13 grudnia 2005 r., SK 53/04, OTK-A 2005, nr 11, poz. 134, i z 24 lipca 2008 r., P 8/07, OTK-A 2008, nr 5, poz. 84).

4. Żądanie wyłączenia sędziego, przewidziane w art. 49 § 1 k.p.c. *in initio*, zawarte wprost w zawiadomieniu o przyczynie wyłączenia (art. 51 k.p.c.), nie jest wiążące dla sądu. W orzecznictwie trafnie wskazuje się jednak na autorytet i znaczenie stanowiska sędziego co do podstaw jego wyłączenia, które powodują, że dostrzeżenie przez sędziego składającego zawiadomienie możliwości powstania uzasadnionej wątpliwości co do jego bezstronności należy więc traktować jako

argument przemawiający na rzecz wyłączenia (zob. postanowienie SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 989/22).

Pogląd ten przypisujący niemalże rozstrzygającą wagę stanowisku samego sędziego ma szczególne uzasadnienie w sytuacji, gdy sam sędzia w swoim podejściu do przedmiotu sprawy lub stron postępowania dostrzega ryzyko niepodolania przez siebie wymaganemu od każdego sędziego standardowi rozpoznania sprawy w sposób bezstronny. Sytuacja kształtuje się jednak odmiennie, gdy sędzia nie twierdzi, że może mieć trudności z obiektywnym, ściśle merytorycznym rozstrzygnięciem sprawy, lecz sygnalizuje jedynie, że istnienie takich trudności może być domniemywane lub zakładane przez inne osoby lub przez ogólnie określoną opinię publiczną (zob. postanowienie SN z 1 lutego 2024 r., I CSK 286/23).

Jeśli w przekonaniu sądu rozpoznającego żądanie wyłączenia konkretny sędzia, z racji autorytetu i postawy sędziowskiej daje w konkretnym przypadku gwarancję obiektywnego rozstrzygnięcia, to o zasadności żądania wyłączenia na podstawie art. 49 k.p.c. nie powinno decydować wyłącznie to, czy owo „rozstrzygnięcie – ze względu na sytuację, w jakiej znajduje się sędzia w relacji do przedmiotu sporu i stron – będzie w taki sam sposób oceniane przez strony i opinię publiczną” (zob. postanowienie SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 989/22). W przeciwnym razie trzeba byłoby uznać, że wskazane wyżej przekonanie sądu o gwarancji obiektywnego rozstrzygnięcia sporu przez sędziego żądającego wyłączenia ustępowałoby przed domniemanym odbiorem przez opinię publiczną faktu rozpoznania sprawy w określonym składzie osobowym.

5. W zawiadomieniu z 26 marca 2024 r. Sędzia X.X. wskazał, że wraz z żoną pozostaje stroną stosunku prawnego pożyczki indeksowanej do franka szwajcarskiego. W ocenie Sądu Najwyższego okoliczność ta nie stanowi realnego i istotnego zagrożenia bezstronności sędziego, które prowadziłoby do jego wyłączenia w (każdej) sprawie kredytu udzielonego przez inny bank, nawet jeżeli stosunek prawny stanowiący przedmiot sporu wykazuje podobieństwa do stosunku wiążącego sędziego. Nie bez znaczenia jest również to, że Sędzia nie dochodzi sądownie ani nie dochodził przeciwko bankowi, z którym zawarł umowę kredytu

powiązanego z frankiem szwajcarskim, analogicznych roszczeń do będących przedmiotem osądu w rozpoznawanej przezeń sprawie; nie podjął również w tym kierunku konkretnych działań. Oznacza to, że niniejsza sprawa nie może być postrzegana jako *de facto* lustrzane odbicie aktualnej bądź przyszłej sytuacji procesowej Sędziego X.X.

W orzecznictwie trafnie podkreśla się, że sędziowie są stronami wielu stosunków zobowiązaniowych, uczestniczą w życiu publicznym, społecznym i gospodarczym na takich samych zasadach, jak inni obywatele; korzystają z dostępnych na rynku towarów i usług, w tym produktów bankowych, zawierając umowy kredytowe o różnym charakterze podobnie, jak inni konsumenci. Podzielenie ogólnego założenia, że sam fakt zaciągnięcia przez sędziego zobowiązania na podstawie umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do CHF *a limine* skutkuje tym, że nie jest on bezstronny i obiektywny oraz zobowiązuje go do wyłączenia się „z góry” od rozpoznania każdej, podobnej do niniejszej, sprawy zawisłej między kredytobiorcą i bankiem, prowadzi do konsekwencji szkodliwych zarówno z punktu widzenia sprawności i wydolności wymiaru sprawiedliwości, jak i szeroko pojmowanego interesu publicznego (zob. wyrok SN z 10 kwietnia 2019 r., IV CSK 279/18). Jest to doskonale widoczne w kontekście znanego Sądowi Najwyższemu z urzędu faktu, że Sędzia X.X. składa żądanie wyłączenia kolejno proporcjonalnie w około połowie spraw, które trafiły do jego referatu. Równocześnie powszechność spraw frankowych – również na poziomie Sądu Najwyższego – odbiera jednostkowym rozstrzygnięciom tak istotnego waloru, jaki mają w typowych przypadkach. Wreszcie zasadnicze dylematy rodzące się na gruncie spraw frankowych zostały rozstrzygnięte uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r. (III CZP 25/22), mającą moc zasady prawnej, co istotnie ogranicza – na potrzeby jednolitości orzecznictwa – zmienność sędziowskiej oceny.

Nakaz zachowania bezstronności przez sędziego powinien urzeczywistniać się na płaszczyźnie jego relacji ze stronami sporu i przejawiać się w zakazie dyskryminacji czy faworyzowania którejkolwiek ze stron procesu. Okolicznością przesądzającą o wyłączeniu sędziego nie może być zatem fakt pozostawiania przez niego w stosunku prawnym podobnym do stosunku, na tle którego powstał spór,

gdyż w przypadku stosunków o charakterze masowym prowadziłoby to do poważnych zaburzeń w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości. Przy przyjęciu przeciwnego założenia należałoby podać w wątpliwość bezstronność sędziego orzekającego w sprawach małżeńskich, jeżeli sędzia ten sam pozostaje w związku małżeńskim. Poglądy prawne wyrażone w ramach rozstrzygania sprawy sędzia taki mógłby bowiem potencjalnie wykorzystać w razie powstania w przyszłości sporu prawnego na tle jego własnego małżeństwa (zob. postanowienie SN z 8 marca 2022 r., I CSK 6/22).

6. Poza jakąkolwiek wątpliwością pozostaje to, że tzw. sprawy frankowe mają z jednej strony charakter masowy, z drugiej zaś – medialny. Konsekwencją tego są pojawiające się niekiedy w przestrzeni publicznej wypowiedzi kwestionujące udział sędziów, którzy zawarli umowy „kredytów frankowych” w rozpoznawaniu sporów dotyczących takich kredytów. Jak trafnie zauważono w żądaniu wyłączenia, spory takie budzą duże zainteresowanie i emocje społeczne. Znaczna część wiążących się z tym wypowiedzi medialnych pochodzi jednak bezpośrednio od podmiotów bezpośrednio zaangażowanych w spór lub jest przez takie podmioty inspirowana. Oceny ferowane przez „opinię publiczną” nie mogą jednak wyręczyć sądu z rozważenia podstaw wyłączenia sędziego, a względ na antycypowany „społeczny odbiór” orzeczenia nie może być czynnikiem decydującym o uwzględnieniu wniosku lub zgłoszonego przez sędziego żądania wyłączenia (zob. postanowienie SN z 12 października 2023 r., III CZP 5/23). Podobnie, powyższe okoliczności nie mogą prowadzić automatycznie do uwzględnienia żądania wyłączenia od rozpoznania sprawy zgłoszonego przez Sędziego Sądu Najwyższego. Wręcz przeciwnie, nakładają one na sąd oceniający żądanie wyłączenia od rozpoznania określonej sprawy obowiązek zbadania przedstawionych przez sędziego przesłanek z właściwym dystansem i świadomością systemowego znaczenia żądania wyłączenia od orzekania.

Z tych względów, żądanie wyłączenia zawarte w zawiadomieniu z 26 marca 2024 r., nie mogło zostać uwzględnione.

k.w.

[ms]

